

JOSEP
IGUAL

QUADERNS
DELTAICS

III PREMI DE NARRATIVA
CRISTÒFOL DESPUIG

Notes de color

QUADERNS DELTAICS

Notes de Color — 19

QUADERNS DELTAICS

JOSEP IGUAL

III PREMI DE NARRATIVA CRISTÒFOL DESPUIG

Cossetània
EDICIONS

Aquesta obra ha estat guardonada amb el III Premi de narrativa Cristòfol Despuig en el marc dels Premis Literaris 2008, convocats per l'Institut Municipal d'Activitats Culturals i Turístiques de l'Ajuntament de Tortosa. El jurat el formaven Judit Juncosa Gibert, Esteban Martín Morales, Emili Rosales Castellà, Emigdi Subirats Sebastià i Jesús M. Tibau Tarragó.

Editat amb la col·laboració de:

Primera edició: gener del 2009

© del text: Josep Igual Febrer
© d'aquesta edició: Cossetània Edicions

Edita: Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9791-422-2

Dipòsit legal: B-303-2009

1

Nel mezzo del cammin...

Tots els dies deixem una part de nosaltres en el camí.

AMIEL

1. Amb el cel d'una tèrbola llum primera em poso al llit, entre boirines nòrdiques i merlets desdibuixats, una matèria de Bretanya de segona mà, emprada dels llibres, potser de les recreacions de l'Álvaro Cunqueiro, o dels tebeos del Capitán Trueno, perduts al paradís enfonsat d'aquell xiquet carregat de pors, tímid i somniador, ja mig esborrat fins de la memòria de la memòria.

Any nou, segle nou (que no acabarem, per molt que progressi la ciència, tararà...) i mil·lenni nou de trinca. Massa solemnitat d'almanac. Per molt que ens adaptem a la brutalitat, als nous mals absoluts, justificats amb raons sociològiques, psicològiques, estratègiques, des d'un vessant o altre del poder, alguns no deixarem de ser fills del segle xx, el de centenars de milions de morts per somnis d'absoluts delirants que no tenien en compte per res l'individu, l'humà. El pitjor és que alguns virus del segle xx han mutat a pitjor, més forts, perversos i transversals.

2. L'enlluernador Aleph d'Internet complaurà totes les vanitats. Poses el teu nom en un cercador i et certifiquen que ets al món.

Rellogats al meu nom (o jo al seu), he trobat un compositor de sardanes, un dissenyador de roba i un professor. La cega tria de la màquina confon les biografies, i me'n vaig al llit satisfet d'haver escrit una de les sardanes més malenconioses del repertori, amb l'enyor d'algun paradís perdut que susciten els sons sardanístics. O que he ideat uns *shorts* els quals, ens certs cossos, faran un servei eficient a l'astuta biologia i al comerç. O que potser, aquest mateix matí, els he descobert l'alegria d'uns versos de Carner a uns capets ensonyats.

La nostra trajectòria, amb les fites dels altres enganxades al llom, pot millorar substancialment.

3. Una enviada dels màgics orientals m'ha fet a mans una edició completa de les *Greguerías*, de Ramón Gómez de la Serna.

És inclosa la que li va plagiar a Jules Renard, amb una ratapinyada vista com un paraigua animat.

Consola molt enxampar una feblesa d'aquesta naturalesa en una ploma tan enlluernadora com la de l'apòstol d'aquella bohèmica i brillant Cripta de Pombo. Aquests detalls, aquestes debilitats professionals, humanitzen els genis de la lletra, i ens creen la il·lusió de no ser tan allunyats de la seva alçària. Qui no es conforma, en aquest món d'inútils passions, és que no vol conformar-se. I avall, que fa baixada.

4. Quarts de vuit del matí. Nord-africans i ulls clars, de l'est europeu, esperen, recolzats contra els arbres i les faroles, per ser llogats per a les feines del camp del regadiu. S'ocupen de les ingrates feines que ja gairebé ningú del país vol fer.

Hi ha qui aprofita l'avinentsa i, després, si molt convé, enlaira un discurs xenòfob davant una cervesa fresca.

Són els cíncics contrasentits d'un present que demana afinar els matisos, però que alguns encaren amb una superioritat autoritarista que pot segregar molts problemes.

Darrere la mà d'obra han aparegut els rostres humans (mira quina cosa!), i alguns, fins certs responsables públics, no saben què fer-ne.

Pel raval pagès, on ara esperen una llenca d'esperança aquests homes fatigats, de xiquets hi vam jugar molt. I, aleshores, totes les malfiances se les emportaven les colles nòmades dels gitanos. La memòria és curta en aquest país. Aprenem poc.

5. Em resulten admirables els esperits robusts, que professen oficis tan greus com el sacerdoci o la literatura sense patir cap crisi de fe, o, si més no, sense que mai se'ls noti massa. Portar les crisis en estricte monòleg interior és, sense dubte, més higiènic per a les convivències. Suposo.

6. Recés per al cafè de les onze. El propietari de l'establiment on anem té una nodrida col·lecció de fòssils, on destaca una peça excepcional, una garota (capellanet, en diem al Maestrat litoral) gegantina, de fa milions d'anys, guarnida de capriciosos dibuixos regulars, tocada per un misteri còsmic hipnòtic, subjugant.

7. Dinar en un establiment popular. A un viatjant de comerç li truca l'amant; després ell truca a la dona. Fa anar la clàssica ventrílòquia: el to més pueril del desig, primer, i després, el de la molèstia dissimulada amb cortesia convencional. Les situacions eternes semblen tenir un polsim de fulletó a l'entranya.

8. Entrevisto el nou rector de la parròquia central de la vila per a una revista. Mostra un esperit obert, amb voluntat diàfana d'una església a peu pla, conscient que ha perdut molt de contacte positiu amb la societat asimètrica i freda que es va quedant.

El mossèn és de Vila-real, cara rodona, cabell cendrós, ulls blau-grisencs, comunicatiu. Fora del joc de les preguntes i les respostes, acabem parlant de llibres. Li agrada Blasco Ibáñez i Manuel Vicent: productes de la terra, a no dubtar-ho. Pel llistat sumari, no sembla guardar, doncs, cap pila de llenya seca per als heretges: perfecte.

La casa, encastada a lloms de la nau de l'església barroca, és humida i fosca. L'habitable fa olor agrumollada de sagristia rànica. És un interior que no s'adiu gens amb la vitalitat de la que sembla ser propietari el sacerdot, que hom s'imagina perfectament a camp obert, sota una parra verda, davant una paret emblanquinada, entre tarongers polidament arrengrerats, potser vigilant el nivell d'aigua d'una compartida paella dominical.

La universalitat llargament supervivent de l'església romana coneix el sofregit de moltes cultures, tot i que no sempre les respecta. La fe és senyora molt possessiva.

9. En llevar-me, després d'un son reparador, on només recordo haver somniat amb en Robert Walser tot passejant plàcidament sobre la neu, abstret en llurs pensaments polièdrics, saludo el Cor de Jesús de pedra treballada, policromada, gastat per l'erosió de devocions d'un parell de generacions (les devocions també erosionen; algunes, a pressa feta), i em rento el cos maltractat pel temps i les estultes addiccions.

Mentre mullo una galeta al cafè amb llet se m'acuden títols per a llibres que probablement mai no escriuré. Després, quan he de posar nom a un llibre de debò, em passo dies filant i desfilant paraules i intencions

10 Josep Igual

conceptuals. Potser ha estat la imatge onírica de l'escriptor suís la que ha procurat aquest entreteniment innocent, bell i inútil.

10. Complides les obligacions alimentàries, llegeixo César Antonio Molina i el seu *Vivir sin ser visto*. A estones, les pàgines del gallec em fan pensar en Álvaro Cunqueiro, amb les seves glorioses imaginacions fantasmals i les erudicions mig inventades.

En la nostra literatura aqueix negociat màgic ja l'ha conreat mestrament en Joan Perucho. Sembla una via propícia per tal que els poetes escriguin un bon garbell de narracions, sense deixar de ser poetes més o menys purs.

En una tertúlia improvisada de lletraferits, no fa gaires setmanes, em van explicar algunes suposades “maldats” d'en Perucho. Qui les explicava estava indignat (ai, l'enveja disfressada d'ofensa ètica toca tots els camps). A mi, més aviat em semblaven, aqueixes suposades “maldats”, ben coherents amb els personatges de l'exjutge de Gandesa. Eren unes històries sobre uns nínxols, uns quadres inacabats i uns llibres antics... Pur Perucho, qui ho pot negar?

11. Aperitiu, a migdia, al cèntric mercat al detall. El saborós marriat entre fruites i viandes que fan tot el goig. El paisatge convertit en tria profitosa, d'alta qualitat. Paraules amb sobreentesos, davantals polits i com una vaga frescor d'alegria de viure, o d'anar passant, entre les minúcies del dia a dia: un estoïcisme irònic, fins sarcàstic, que ens explica prou. La pressa, les falses urgències que ens han inoculat, van liquidant aquestes realitats atàviques, gracioses, gronxants.

12. Plovisqueja a estones. Els lleus canvis d'humor de la finestra de tocant del despatx on tragino paperassa aliena, m'acompanyen amb una tristesa suportable. Faig els descoratjadors deures de la subsistència mentre es perla el vidre verticalment enreixat, com en els versos dels escolars de Machado. També recompto amb els dits, com el mestre sobri, les síl·labes de la meua esperança, que potser només és optimisme de la voluntat excavat a l'escepticisme.

13. Excursió a un llogaret interior, Càlig. Havent dinat, passem fins a l'ermita de la Mare de Déu dels Socors, mentre comença a declinar la tarda escurada. En passar per davant la porta trenada en teranyina de ferro del cementiri posat a poques passes de l'ermita, veig un àngel de faccions andrògines, esculpit en marbre, que deu ser palplantat sobre un panteó.

En passar per davant el mur emblanquinat, la colla ben dinada, efervescent, més aviat cridanera, ha guardat, sense acordar-ho, un castíssim silenci que ha posat en relleu dens la piuladissa de l'ocellam i algun motor llunyà. La inèrcia de dos mil anys de cristianisme pesen en qualsevol, per descreguts que siguem.

14. Hi ha tants instints assassins en circulació, que es fa difícil no ser-ne còmplice involuntari, per indiferència insensible, d'un cas o altre. Arribar un dia més al butacot, poder obrir el llibre, sense haver esdevingut ni la víctima més humiliada ni el criminal més premeditat, és gairebé un miracle reparador.

Però sabem que només les puntuals bones cartes de l'atzar, de les circumstàncies, no ens han posat de ple en alguna escena que potser ens hagués fet triar.

15. Al llit. Clarors medicamentoses i boires gòtiques. Al campanar proper toquen a morts. Potser m'he mort i no me n'han informat, per no contrariar-me. Un àngel amb davantal em rellegeix un conte de Jorge Luis Borges sobre un espill de tinta. Negre sobre negre. Preparat per a no ésser? Per qui toquen les campanes? Si he mort, i no m'ho han fet saber, per no contrariar-me, aquestes malgirbades ratlles, que escric amb una pedregosa dificultat, almenys tindran el mèrit documental de ser fetes pòstumament. S'hauria trencat aquell pronòstic escoltat en un llogarret sorrià: "Y se murió y no escribió nada más."

16. Tramuntana agranadora, que no em procura el mal de cap habitual, ans al contrari, m'augmenta l'energia. Es comprèn que, després de passar una setmana al llit, qualsevol cosa m'està bé.

Veig passar la comèdia humana per la redacció de la revista. Als nuclis no gaire grans, les vides s'endevinen completes; són dotzenes de

12 Josep Igual

novel·les que ningú no escriurà. Dèries, raonaments i aficions de tots colors despleguen el tragicòmic plomall davant nostre. Fins i tot compareixen decantacions del color dels bojós. També en els malalts es pot entrellucar la peça essencial que es va trencar un dia o altre, per poc que s'observi i se'ls deixi raonar. Per descomptat, donen per a molta ficció, no en va Freud és un dels més grans creadors de literatura fantàstica, a molta distància, per això, de les moltes plomes inspirades que solcaren l'Antic Testament bíblic.

17. És difícil sobreposar-se a la molèstia, a l'hora de llegir els seus versos, que ens produeix saber que Lord Byron va signar, en una atac d'egolatria lladregota i superlativa, les pedres del Partenó. Crec que és una de les bestieses més grans del gremi, cosa que, ben sospesada, no és de poc mèrit.

18. Em treballa, els darrers dies, diversos tons de la conformitat, aqueixa penúltima llibertat més aviat defensiva.

Dia camperol al delta de l'Ebre. La finca, ben tinguda per mans afínades i pacients. La masia, amb els descrostonats i erosions del pas dels anys, testimoni d'altres temps on l'humà fa tot l'efecte que tenia una relació més sàvia, correcta i humil amb la terra i les bèsties.

En aquesta planura d'ocres i bassals, se'm fa difícil no pensar-hi, en els relats de l'Arbó. Els seus personatges encara podrien desfilars entre els camps d'arròs, ara remoguts i marronosos. També hi veig aparèixer, en el meu somni en estàtica vigília, gests de Faulkner, o les abruptes sociologies de Blasco Ibáñez. Hi ha escriptors tan lligats a uns determinats paisatges —deltes, maresmes—, que condicionen la mirada que els esguarda. Cap més senzilla grandesa literària?

A més de les recreades figuracions literàries, hi ha la seducció atàvica del foc, l'olor de la llenya, que ens transporta directament als territoris d'una infantesa molt lligada a les sentors directes i contrastades, als eixuts costums camperols.

Desfem el sender a poqueta nit, entre invisibles gossos que borden, cansats com escolars que han anat d'excursió. Potser aquest dolç cansament també té a veure amb el brou secret de la pau horaciana.

19. Mentre sopo sol recordo els àpats solitaris d'en Hölderlin, en-
gabià a la golfa del seu amic fuster, ja extraviat entre l'hermè-
tica lluentor de la ferralla de la seva àmplia intel·ligència.

La lucidesa és la ferida més propera al sol, va escriure el poeta francès René Char. Sense ser ni Char ni Hölderlin, avui la lucidesa és una ferida agra, després d'haver cohabitats amb un tros d'humanitat sense ni un bri d'autenticitat, sense un apunt de pensament per compte propi. Poden passar setmanes senceres, per aquests rodals, sense trobar el menor escalf de pensament (a banda del dels llibres, esclar).

20. En un modest caixer automàtic de Forcall —serralades de l'an-
tic domini morellà—, em vaig trobar fit a fit amb l'espectre del
general liberal Baldomero Espartero. En adonar-se de la meva perple-
xa expressió em va confessar: “No s'espanti, el temps és circular.” Vaig
badar la boca per dir-li: “Així, si el temps és circular, potser cal esperar
una altra carlinada.” Va mig somriure enigmàticament. Potser volia dir
que en tots els dies del nostre present ibèric queden rastres d'aquelles
tempestes.

Espartero es va fondre del tot travessant la porta, sense molestar-se a
obrir-la (avantatges dels fantasmes). I, tot seguit, en uns altaveus muni-
cipals, anunciaven mercat per al dia anterior. Però potser només va ser
una errada mecànica de l'agutzil encarregat del pregó enregistrat.

La circularitat temporal, en determinades zones, sembla retornar-
nos una i altra vegada als episodis nacionals que ens han fet tan arbitra-
ris —i sanguinaris— com hem estat.

Al llogaret muntanyenc de Fredes, fa anys un ancià va donar-nos
conversa espontània; assegurava que per aquells penyals havien passat
els moros i els carlins, però que no recordava quins havien arribat pri-
mer. L'ancianitat també deriva cap a la circularitat confusa. Suposo.

21. El rellotge de sol, sense sageta, desafinat per les erosions, segu-
rament mesura ara les expansions de tres estels apagats, però
encara lluent per nosaltres, i el perfil de les dunes de la cara secreta de
la lluna. Sencerament inútil no hi ha res.

22. Bona comunicació amb Déu a darrera hora: escolto Bach mentre l'estimada em grata l'espatlla.

23. Dino en una modesta pizzeria. Un cursi en la quarantena llarga intenta lligar amb la cambrera d'uns vint anys escassos. Espectacle patètic. No és que la xicoteta visqui en un altre temps, respecte al carcamatot, és que és d'una altra galàxia.

24. Telefonada d'una xicoteta d'Alcanar. Fa un treball sobre escriptors vius —m'ho diu així, sense compliments ni ungüents retòrics—, nats a les Terres de l'Ebre o residents. Vol entrevistar-me, sembla, abans que em mora. Ho trobo bé, després de mort potser hauré obtingut les respostes essencials d'aquesta existència, però no crec que tingui humor per a entrevistes. Tampoc no sé si sóc un escriptor de les terres "ebraiques" de ple dret, però farem el que bonament podrem. Tot sia per la pedagogia i els seus inventaris d'espècies vives.

25. Els qui tenen una gran fe en ells mateixos fan novel·les amb fam d'absolut. Generalment sembla que els escèptics només podem tendir a l'alenada curta del fragment. L'escepticisme minva molt les forces.

26. Hi ha dies que no tinc l'any. Vull dir que el present (que en veritat només pot ser memòria) s'encaterina amb les imprecises dunes del futur.

27. A la cafeteria de la primera hora l'empleat d'una funerària explica en veu alta, a un estol de jubilats, el tràmit d'una autòpsia, sense estalviar-los cap detall. Curiosa escena. Hi ha qui no pot desconnectar de cap manera de la feina.

28. L'avorriment de qualitat —ferment del pensament— arriba quan estem sols. El tedi en companyia pot portar fins a l'assassinat. Al metafísic, si més no.

ÍNDEX

1. NEL MEZZO DEL CAMMIN...	5
2. DOMICILIS PROVISIONALS.....	51
3. FINESTRES DESPULLADES.....	63
4. SOLATGES.....	81
5. LES QUOTIDIANES FICCIONS.....	111

